

## ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVAD

| Ühiskonnaõpetus 6.klass                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Ainemaht: 35 tundi</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Õpitulemused                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Teema                                            | Õppesisu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. mõistab, mis on ühiskond;</li> <li>2. teab Läänemere- ja Eesti naaberriike ning oskab neid kaardil näidata;</li> <li>3. esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;</li> <li>4. teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.</li> <li>5. oskab leida kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;</li> <li>6. suudab leida eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;</li> <li>7. osaleb aktiivselt oma klassi otsustusprotsessides;</li> <li>8. arvestab demokraatia põhimõtteid ühiste otsuste langetamisel;</li> <li>9. teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma;</li> <li>10. oskab tuua näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;</li> </ol> | <p>Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ühiskonna mõistest arusaamine.</li> <li>• Kohalike kodanikuühenduste ja kodanikualgatustega tutvumine, vabatahtliku töö võimalused kodukohas ja Eestis.</li> <li>• Mis on demokraatia?</li> <li>• Mis on seadus ja miks on vaja seadusi?</li> <li>• Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid.</li> <li>• Klassi- ja koolidemokraatia, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses, kooli sisekord (kodukord).</li> <li>• Juhtkond, hoolekogu, õppenõukogu, õpilasesindus ja nende rollid.</li> <li>• Lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted.</li> <li>• Territoorium, võim, rahvas.</li> <li>• Seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim.</li> <li>• President, peaminister, valitsus, riigikogu, kohus, linnavalitsus, linnavolikogu, vallavalitsus, vallavolikogu.</li> </ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>11. kirjeldab, kuidas demokraatia põhimõtted koolis toimivad ning toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;</p> <p>12. teab ja nimetab lapse õigusi, olulisemaid inimõigusi ning selgitab nende olulisust;</p> <p>13. teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.</p>                                                                                                                    |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. teab, mis on arvamus ja mis on fakt;</li> <li>2. eristab fakti arvamusest, oskab tuua näiteid;</li> <li>3. leiab ja võrdleb erinevatest allikatest leitud infot;</li> <li>4. teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust;</li> <li>5. teab, mis on autoriõigus;</li> <li>6. saab aru, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb nõuetekohaselt viidata.</li> </ol> | <p>Allikad ja autoriõigused</p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Arvamus ja fakt, nende erinevused ja kasutamine õiges kontekstis.</li> <li>• Argumenteerimise olulisus oma arvamuse avaldamisel.</li> <li>• Allikas, allikakriitika, autoriõigused, viitamine.</li> </ul>                           |
| <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga;</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <p>Kultuur</p>                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kultuur, religioon</li> <li>• Võrdõiguslikkus ja sallivus.</li> <li>• Eestis ja õpilase klassis, koolis ja kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm),</li> <li>• Sooline võrdõiguslikkus.</li> </ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>2. saab aru ja oskab tuua näiteid, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi;</li> <li>3. teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja;</li> <li>4. oskab tuua näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;</li> <li>5. on inimeste maailmapildi ja kultuuriliste erinevuste suhtes mõistev ja salliv;</li> <li>6. toob näiteid kultuurinähtustest, millega on kokku puutunud.</li> </ol> |                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Pere ja suguvõsa, kogukond.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. tunneb tervise- ja turvariske;</li> <li>2. oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida;</li> <li>3. kasutab turvaliselt isikut tõendavaid dokumente, pangakaarti ja internetipanka ning toob näiteid nende õigest ja valest kasutamisest;</li> <li>4. on kursis interneti ohtudega ning teab, kuidas end nende eest kaitsta;</li> <li>5. oskab oma aega ja raha planeerida, arvestab oma võimete ja võimalustega;</li> </ol>                                                           | <p>Planeerimine ja tarbimine</p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Risk, turvalisus, tervise hoidmine.</li> <li>• Kulutuste planeerimine, eelarve koostamine, raha kogumine, säästmine ja laenamine.</li> <li>• Ajaplaneerimine ja selle olulisus.</li> <li>• Tarbimine ja tarbija, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale.</li> <li>• Kodukoha elukutsed ja ettevõtted.</li> </ul> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |  |  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| 6. käitub teadliku tarbijana;<br>7. oskab tuua näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;<br>8. oskab koostada eelarvet etteantud piirides;<br>9. kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus ja oskab ka tuua näiteid;<br>10. selgitab näidete põhjal vajaduse, soovi ja võimaluse erinevust. |  |  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|

## Ühiskonnaõpetus 9.klass

**Ainemaht: 70 tundi**

| Õpitulemused                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Teema                      | Õppesisu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;</p> <p>võrdleb tõekspidamisi/tavasid erinevate kultuuride näitel;</p> <p>mõistab identiteedi määratlust;</p> <p>mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;</p> <p>toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;</p> <p>toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;</p> <p>selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;</p> <p>analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;</p> <p>toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;</p> <p>märgab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub lahendusi;</p> <p>oskab allikatest leida asjakohast infot;</p> <p>oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;</p> <p>tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;</p> | <p>Inimene ja ühiskond</p> | <ol style="list-style-type: none"> <li>Mis on ühiskond?<br/><b>mõisted:</b> avalik sektor, erasektor, kolmas sektor</li> <li>Mitmekultuuriline ühiskond, selle võimalused ja probleemid.<br/><b>mõisted:</b> sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet, mitmikidentiteet</li> <li>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas.<br/><b>mõisted:</b> demograafia, migratsioon, immigratsioon, emigratsioon, iive, leibkond, hõive.</li> <li>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus.<br/><b>mõisted:</b> soorollid, soostereotüübid, rassism, antisemitism, diskrimineerimine.</li> <li>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused.<br/><b>mõisted:</b> sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne tõrjutus</li> <li>Ajakirjanduse roll ühiskonnas<br/><b>mõisted:</b> meedia, massiteabevahendid, ajakirjandus, ajakirjanduseetika, eraelu, avalik elu, valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam,</li> <li>Autoriõigused ja autorivastutus<br/><b>mõisted:</b> autorivastutus, autoriõigus, plagiaat, demagoogia, propaganda, viitamine, tsiteerimine, refereerimine.</li> </ol> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi;</p> <p>loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;</p> <p>analüüsib näidete põhjal riikide vastastikuseid suhteid;</p> <p>toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;</p> <p>selgitab avaliku konkursi tähtsust;</p> <p>märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma.</p> <p>selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;</p> <p>toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades nende omavahelisi seoseid;</p> <p>teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.</p> <p>teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.</p> | <p>Demokraatia</p>            | <p>1. Demokraatia ja demokraatia tunnused<br/><b>mõisted:</b> demokraatia, mittedemokraatia, diktatuur, autoritaarne riik, totalitaarne riik, otsene demokraatia, esindusdemokraatia, sõnavabadus, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, kompromiss, konsensus, enamusotsus.</p> <p>2. Kodanik ja kodanikuõigused<br/><b>mõisted:</b> kodanik, mittekodanik, kodanikuühiskond, vabaühendus. erakond, partei, konservatiivne, liberaalne, parempoolne, vasakpoolne, selts, seltsing, MTÜ.</p> <p>3. Õigusriik<br/><b>mõisted:</b> inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused, laste õigused, kohus, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, jurist, advokaat, prokurör, kohtunik apellatsioon, kassatsioon, väärtegu, kuritegu, hagi, hageja, kostja.</p> |
| <p>Nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;</p> <p>analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;</p> <p>teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;</p> <p>teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>Avalik sektor ehk riik</p> | <p>1. Riigikogu<br/><b>Mõisted:</b> seadusandlik võim, Toompea loss, Pikk Herman, Riigikogu esimees, aseesimehed, fraktsioon, koalitsioon, opositsioon.</p> <p>2. Valitsus<br/><b>Mõisted:</b> täidesaatev võim, Stenbocki maja, minister, peaminister, ministeerium, kantsler, riigisekretär, riigikantselei, nõunik.</p> <p>3. President<br/><b>Mõisted:</b> valimiskogu.</p> <p>4. Kontrollorganid</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga.</p> <p>selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                       | <p><b>Mõisted:</b> õiguskantsler, riigikontroll, KAPO</p> <p>5. Kohalik omavalitsus</p> <p><b>Mõisted:</b> linn, vald, linnapea, vallavavanem, linnavalitsus, vallavalitsus, linnavolikogu, vallavaolikogu.</p> <p>6. Euroopa Liit</p> <p><b>Mõisted:</b> Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon, Euroopa Ülemkogu, Euroopa Liidu Nõukogu, ühisturg, Shengen.</p> <p>7. Rahvusvahelised organisatsioonid</p> <p><b>Mõisted:</b> NATO, ÜRO, UNICEF.</p>                  |
| <p>Kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;</p> <p>teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;</p> <p>analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;</p> <p>selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;</p> <p>analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;</p> <p>teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;</p> | <p>Erasektor<br/>ehk<br/>majandus</p> | <p>1. Turumajandus ja ettevõtlikkus</p> <p><b>Mõisted:</b> turuhind, omahind, konkurents, ühishüvis, kasum, AS, OÜ, FIE, monopol, isiklik eelarve, investeerimine, intress,</p> <p>2. Tööturg</p> <p><b>Mõisted:</b> töötaja, tööandja, tööpuudus, brutopalk, netopalk, alampalk, streik, tuludeklaratsioon.</p> <p>3. Maksud ja riigieelarve</p> <p><b>Mõisted:</b> kaudsed maksud, otsesed maksud, maksumäär, maksusüsteem, defitsiit, inflatsioon, riigilõiv.</p> |

